

Sygn. akt II KK 206/21

POSTANOWIENIE

Dnia 19 października 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Eugeniusz Wildowicz

w sprawie:

1. K. K.

2. J. B.

uniewinnionych od zarzutów popełnienia czynów z art. 55 ust. 1 i 3 ustawy z dn. 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii oraz

3. J. S.

4. A. K.

skazanych z art. 55 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii

po rozpoznaniu w Izbie Karnej

na posiedzeniu w dniu 19 października 2022 r.,

wniosku obrońcy skazanych A. K. i J. S. o wyłączenie SSN Ryszarda Witkowskiego od rozpoznania wniosku prokuratora o wyłączenie sędziów SN Waldemara Płóciennika, Pawła Wilińskiego i Włodzimierza Wróbla

na podstawie art. 41 § 1 k.p.k.

postanowił

wyłączyć sędziego SN Ryszarda Witkowskiego od rozpoznania wniosku o wyłączenie sędziów SN Waldemara Płóciennika, Pawła Wilińskiego i Włodzimierza Wróbla od udziału w sprawie o sygn. akt II KK 206/21, dotyczącej osk. K. K. i in.

UZASADNIENIE

Przed Sądem Najwyższym, na skutek kasacji wniesionych przez prokuratora i obrońców skazanych od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 20 lipca

2020 r., sygn. akt II AKa 410/18, zawisła sprawa K. K., J. B., J. S. i A. K.. Sprawa ta została zarejestrowana pod sygnaturą sygn. akt II KK 206/21. Zarządzeniem z dnia 3 sierpnia 2021 r. do jej rozpoznania zostali wyznaczeni sędziowie SN Waldemar Płóciennik (jako przewodniczący i sprawozdawca), Paweł Wiliński oraz Włodzimierz Wróbel.

Postanowieniem z dnia 14 czerwca 2022 r. Sąd Najwyższy dopuścił szereg dowodów dotyczących sędziów Sądu Apelacyjnego B. A. oraz P. S., orzekających w sprawie zakończonej zaskarżonym kasacjami wyrokiem, celem zbadania z urzędu, czy wyrok ów został wydany przez sąd ustanowiony ustawą, w kontekście jego należytej obsady – w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.

W odpowiedzi na inicjatywę dowodową Sądu Najwyższego, prokurator Prokuratury Okręgowej w Warszawie delegowana do Prokuratury Krajowej złożyła wniosek o wyłączenie wszystkich sędziów Sądu Najwyższego, rozpoznających niniejszą sprawę, wskazując, że zachodzą okoliczności mogące wywołać uzasadnioną wątpliwość co do ich bezstronności. Wniosek ten zarejestrowano pod sygnaturą KRI 35, a do jego rozpoznania został wyznaczony sędzia SN Ryszard Witkowski.

W dniu 26 września 2022 r. do Sądu Najwyższego wpłynął wniosek obrońcy skazanych A. K. i J. S. o zbadanie w trybie art. 29 § 5 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. 2022 Nr 1259, dalej: uSN) spełnienia przez sędziego Ryszarda Witkowskiego wymogów niezawisłości i bezstronności, w związku z wyznaczeniem go do rozpoznania wniosku o wyłączenie od rozpoznania sprawy II KK 206/21 sędziów SN Waldemara Płóciennika, Pawła Wilińskiego i Włodzimierza Wróbla.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniosek podlega rozpoznaniu jako wniosek o wyłączenie sędziego na podstawie art. 41 § 1 k.p.k. Wprawdzie obrońca skazanych, stosując się do udzielonego jej błędnego pouczenia, złożyła wniosek o zbadanie spełnienia przez sędziego SN Ryszarda Witkowskiego wymogów niezawisłości i bezstronności, a więc wniosek o tzw. test sędziego na podstawie art. 29 § 5 uSN, to jednak,

zważywszy, że taki wniosek nie mieści się w katalogu z art. 29 § 6 uSN, należało – stosując dyrektywę interpretacyjną z art. 118 § 1 k.p.k. – potraktować go jako wniosek o wyłączenie sędziego na podstawie art. 41 § 1 k.p.k. Nie stała temu na przeszkodzie treść tego pisma procesowego obrońcy, stawiającego sędziemu SN Ryszardowi Witkowskiemu zarzuty braku bezstronności. Tak rozumiany wniosek jest dopuszczalny, gdyż został złożony przez stronę w sprawie karnej w znaczeniu wynikającym z art. 45 ust 1 Konstytucji RP, przez co rozumieć należy sprawę w zakresie głównego przedmiotu postępowania, a także w kwestii incydentalnej, która związana jest z możliwą ingerencją w sferę podstawowych praw zagwarantowanych przepisami Konstytucji (zob. uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 28 marca 2021 r., I KZP 26/11).

W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego na gruncie art. 41 § 1 k.p.k. prezentowano także pogląd przeciwny, sprowadzający się do przyjęcia, że postępowanie w przedmiocie wyłączenia sędziego nie jest „sprawą”, bo taki walor ma wyłącznie orzekanie w głównym nurcie) procesu (zob. np. postanowienia SN: z dnia 23 listopada 2004 r., V KK 195/04, czy z dnia 20 września 2022 r., V KB 5/22). Pogląd ten nie zasługuje jednak na aprobatę, w świetle gwarancji natury konstytucyjnej. Przepisy ustawy, ani tym bardziej ich zawężająca wykładnia nie mogą pomijać ani odbierać jednostce prawa do rozpoznania sprawy przez bezstronny, niezależny i niezawisły sąd, także – a być może zwłaszcza – wówczas, gdy jednocześnie zadaniem tego sądu jest stanie na straży tych wartości. Innymi słowy – sąd weryfikujący spełnienie przez sędziego, i to Sądu Najwyższego, względnie sędziego doń delegowanego, wymogów niezawisłości i bezstronności, sam musi pozostać niezależny i bezstronny (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2022 r., sygn. akt V KB 6/22).

Zgodnie z art. 41 § 1 k.p.k., sędzia ulega wyłączeniu od rozpoznania sprawy, jeśli istnieje okoliczność mogąca wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności przy jej rozpoznawaniu. O potrzebie zastosowania instytucji wyłączenia sędziego decyduje między innymi ocena, czy dla postronnego obserwatora zachodzą, w realiach sprawy, takie okoliczności które w odbiorze społecznym mogą budzić wątpliwości co do bezstronności sędziego (zob. post. SN

z 3.11.2021 r., IV KO 86/21). Oceniając zasadność wątpliwości co do bezstronności sędziego (art. 41 § 1 k.p.k.), należy wziąć pod uwagę wszelkie okoliczności, które mogą mieć wpływ na jego zachowanie. Przy dokonywaniu tej oceny nie bez znaczenia jest stosunek sędziego do wprowadzanych zmian w sądownictwie, publicznie wyrażany zarówno w procedurze konkursowej na stanowisko sędziego, jak i później, zwłaszcza w zakresie akceptacji niekonstytucyjnych działań organów władzy wykonawczej wobec sądów czy akceptacji utraty przez Krajową Radę Sądownictwa przymiotu niezależności. Przy spolaryzowaniu nastrojów społecznych, a w szczególności w środowisku sędziowskim, brak jest w tej sytuacji możliwości obiektywnego przekonania przeciętnie rozsądnej osoby, że zaistniałe okoliczności nie będą rzutowały na bezstronne osądzenie spraw” (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2021 r., sygn. akt II KK 426/21).

Każda okoliczność mogąca wywołać tę wątpliwość, musi wpływać na ocenę bezstronności. Są to, między innymi, okoliczności powołania sędziego Sądu Najwyższego na urząd, te wynikające ze sfery życia prywatnego, jak również związane ze sposobem procedowania w dotychczas rozpoznawanych sprawach (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2022 r., V KB 6/22). W judykaturze zaproponowano, aby ocena zasadności tego rodzaju wątpliwości była przeprowadzana za pomocą tzw. „testu przeciętnego obserwatora”, co polega na przyjęciu, że przyczyna jest uzasadniona, jeżeli jest ona w stanie wywołać wątpliwości co do bezstronności u nieuprzedzonego w jakimkolwiek kierunku członka społeczeństwa, zakładając wszak, że znajdowałby się on w sytuacji wnioskującego (zob. wyroki SN: z dnia 18.03.2009 r., IV KK 380/08; z dnia 8.01.2009 r., III KK 257/08 i z dnia 8.02.2011 r., V KK 227/10). Odwołanie się do oceny dokonanej przez przeciętnego, rozsądnie i logicznie rozumującego obserwatora procesu, który nie jest zainteresowany jego wynikiem, pozwala oprzeć rozstrzygnięcie na zobiektywizowanych przesłankach. Również w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wskazuje się na aspekt obiektywnej bezstronności, dodając że w przypadku kryterium obiektywnego trzeba rozważyć, czy istnieją podlegające ustaleniu fakty, które mogą wzbudzić wątpliwości co do bezstronności. W tej mierze ma znaczenie także odbiór w oczach opinii publicznej

(zob. wyroki ETPC z dnia 10.10.2000 r., 42095/98, *Daktaras przeciwko Litwie* oraz z dnia 10.04.2003 r., 39731/98, *Sigurdsson przeciwko Islandii*).

Złożony przez obrońcę wniosek opiera się, między innymi, na okolicznościach związanych z powołaniem Ryszarda Witkowskiego na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, którą ukształtowano na mocy ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r., poz. 3). Ryszard Witkowski był wcześniej prokuratorem wojskowym, awansowanym przez obecnego Prokuratora Generalnego – Ministra Sprawiedliwości do Prokuratury Krajowej w 2016 r., co wskazuje na jego bliskie związki z przedstawicielami władzy wykonawczej.

Sam fakt brania udziału w orzekaniu osoby powołanej na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw, prowadzi do nienależytej obsady sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. Krajowa Rada Sądownictwa jest bowiem obecnie zależna od władzy wykonawczej i nie reprezentuje środowiska sędziowskiego, a zatem nie jest organem, o którym mowa w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2022 r., I KZP 2/22). Wada nominacyjna, wynikająca z udziału w procesie powołania na urząd sędziego wadliwie ukształtowanej KRS, odgrywa szczególne znaczenie w przypadku sędziów Sądu Najwyższego – do których grona przystąpił, dzięki tej procedurze, Ryszard Witkowski. Wynika to z wyjątkowego statusu sędziów Sądu Najwyższego i kluczowych kompetencji tego Sądu, mającego gwarantować niezakłócone, prawidłowe funkcjonowanie demokratycznego państwa prawnego oraz obiektywny standard niezależności, niezawisłości i bezstronności orzekania (por. Uchwała Sądu Najwyższego w składzie połączonych 3 Izb z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20).

Powyższe w sposób szczególny odnosi się do sędziów byłej Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego, której szeregi zasiliał do momentu likwidacji Izby w lipcu 2022 r. sędzia Ryszard Witkowski, bowiem, jak podkreślił Trybunał

Sprawiedliwości Unii Europejskiej, proces nominacyjny do tej Izby obejmował kandydatów na stanowiska członków izby sądowej utworzonej od podstaw w celu orzekania w szczególności w przedmiocie postępowań dyscyplinarnych dotyczących sędziów krajowych i kwestii związanych z reformą przepisów odnoszących się do Sądu Najwyższego, której niektóre aspekty doprowadziły już do stwierdzenia naruszenia przez Rzeczpospolitą Polską art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, a z drugiej strony, w skład tego organu mieli wchodzić wyłącznie nowi sędziowie, którzy nie zasiadali do tej pory w Sądzie Najwyższym, którym miało przysługiwać znacznie wyższe wynagrodzenie i którym przyznano szczególnie wysoki stopień autonomii organizacyjnej, funkcjonalnej i finansowej w porównaniu z warunkami panującymi w pozostałych izbach Sądu Najwyższego. Zależność od władzy politycznej tego organu budziła zastrzeżenia Trybunału, mogąc wzbudzić także w przekonaniu jednostek uzasadnione wątpliwości co do niezawisłości i bezstronności tej Izby, toteż uznał on, iż Izba Dyscyplinarna nie jest sądem w rozumieniu prawa europejskiego (por. wyrok TSUE z dnia 15 lipca 2021 r., C-791/19, przeciwko Polsce).

W czasie orzekania w Izbie Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego sędzia Ryszard Witkowski okazywał lekceważenie wiążącego polskie sądy orzecznictwa europejskiego (choćby poprzez rozpoznawanie spraw w okresie zawieszenia przez TSUE funkcjonowania Izby Dyscyplinarnej – np. w dniu 16 listopada 2021 r. w sprawie I DO 13/21), tym samym podtrzymując narrację prowadzoną przez władzę wykonawczą. Przywiązanie sędziego Ryszarda Witkowskiego do prezentowanych przez nią poglądów politycznych, okazało się silniejsze niż spoczywający na nim obowiązek przestrzegania prawa krajowego i europejskiego, wynikający ze ślubowania sędziowskiego oraz przynależności Rzeczypospolitej do Unii Europejskiej i wiążących ją traktatów. Może to wskazywać na polityczną zależność tego sędziego, a jego przejście do Izby Karnej nie usuwa tego stanu.

Biorąc pod uwagę powyższe stwierdzić należy, że zachodzą uzasadnione wątpliwości co do bezstronności sędziego objętego w tej sprawie wnioskiem o wyłączenie. Istnieje bowiem obawa, że na jego orzekanie w przedmiocie rozpoznania złożonego przez prokuratora wniosku o wyłączenie od rozpoznania

sprawy II KK 206/21 sędziów SN Waldemara Płóciennika, Pawła Wilińskiego i Włodzimierza Wróbla wpływ mogłyby wywierać czynniki inne niż merytoryczne.

Kierując się koniecznością zapewnienia stronom prawa do bezstronnego i niezależnego sądu ustanowionego ustawą, uwzględniając, że w sprawie ziściły się przesłanki określone w art. 41 § 1 k.p.k., należało orzec jak na wstępie.

[as]